

Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади

■■■ HEINRICH BÖLL STIFTUNG
КИЇВ
Україна

CEDOS
аналітичний центр

2020

Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади провів аналітичний центр CEDOS на замовлення Фонду ім. Гайнріха Бьоля, Бюро Київ — Україна у 2019–2020 році для визначення, як змінились можливості участі громадянського суспільства у прийнятті рішень з питань, що стосуються зміни клімату, які найефективніші інструменти взаємодії та перешкоди на її шляху існують.

Інформація, надана у цій публікації, є узагальненням результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретацією на думку авторів та авторок, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьоля та Уряду Німеччини.

Дослідницька команда Аналітичного центру CEDOS:

Іван Вербицький

Марія Куделя

Наталія Ломоносова

Юлія Назаренко

Єлизавета Хассай

Дизайн:

Анастасія Скокова

Зміст

- 4** Методологія
- 5** Ключові результати
- 7** Можливості для співпраці
- 13** Перешкоди у співпраці
- 19** Інструменти співпраці
- 36** Взаємні очікування
 громадського сектору
 та органів влади
- 45** Взаємодія всередині
 громадського сектору
 та органів влади
- 47** Висновки

Методологія

В грудні — січні 2019–2020 рр. аналітичним центром CEDOS було проведено дослідження співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади. Дослідження проводилось шляхом онлайн-анкетування та глибинних інтерв'ю з представни_цями¹ громадського кліматичного руху та представни_цями органів влади.

За допомогою онлайн-анкетування було зібрано відповіді 66 активіст_ок громадського кліматичного руху та 18 представни_ць органів влади.

Серед активіст_ок було опитано респондент_ок з різним досвідом долучення до громадської діяльності у сфері клімату, екології, енергетики. Трохи менше половини опитаних займаються цією діяльністю від 1 до 5 років, третина — від 6 до 10 років. Також в опитуванні взяли участь 12 респондент_ок, чий досвід у сфері перевищує 10 років. Регіональний розподіл респондент_ок є таким:

- 26 респондент_ок з 66 — з Києва та/або Київської області;
- 17 — з міст Західної України (з них 10 зі Львова);

1 Тут і далі ми використовуємо іменник з відділеним “_” гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, та групи осіб різного гендеру, або гендер яких невідомий, або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Спочатку ми відділяємо гендерне закінчення для визнання існування гендерно небінарних людей. Потім ми ставимо жіноче гендерне закінчення, щоб врівноважити всі ті тексти, де фемінітиви не використовуються, і жінки викреслюються з інформаційного простору.

- 15 — зі Східної України;
- 7 — з Південної України;
- 6 — з Центральної України;
- 6 — представляють організації чи рухи, що працюють на національному рівні.

З усіх опитаних лише шоста частина — з населених пунктів, що не є обласними центрами. Три ключові теми, з якими працює найбільше активіст_ок, які взяли участь в анкетуванні, — зміни клімату, енергетика та екологія. Серед інших тематичних напрямків часто звучали також сфера відходів, транспорту, забруднення повітря та озеленення. Багато опитаних працюють у сфері освіти, а також самоврядування, посилення організацій та громад у зазначених сферах.

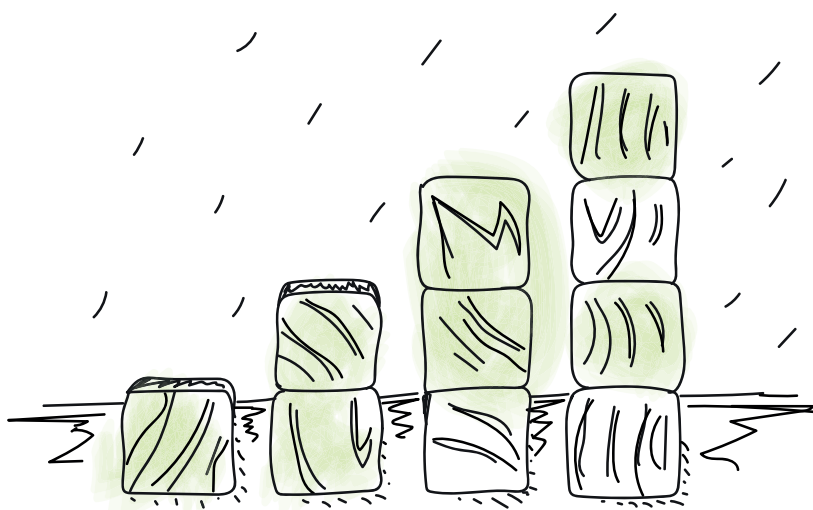
З 18 опитаних, що представляють органи влади, 14 працюють з темами енергетики та енергоефективності; інші ж теми, які вони називали, співпадають із озвученими активіст_ками: зміни клімату, екологія, бізнес та інвестиції.

Також було проведено 6 глибинних інтерв'ю з активіст_ками громадянського кліматичного руху, серед яких троє респондент_ок було з Києва і троє з регіонів, а також 4 інтерв'ю з представни_цями органів влади, з яких двоє були представни_цями державної влади та двоє — місцевої влади. Респондент_кам було гарантовано анонімність, тому у звіті не використовуються їхні імена або інша інформація, за якою їх можна було б ідентифікувати.

Ключові результати

За результатами анкетування можна сказати, що представни_ці органів влади більш позитивно оцінюють зміни в можливостях співпраці з

громадським кліматичним рухом протягом останнього року, ніж самі представни_ці кліматичного руху. Однією з причин позитивних змін і посадов_иці, і активіст_ки часто називали перехід представни_ць кліматичного руху до органів влади, який відбувся останнім часом. Водночас, серед причин збільшення можливостей співпраці також згадували збільшення відкритості органів влади. Щодо перешкод до ефективної взаємодії між органами влади та громадськими організаціями, найчастіше згадували взаємну недовіру сторін, а також незацікавленість органів влади у темі екології та кліматичних змін. Окрім цього, перешкодою є також відсутність запиту суспільства щодо тем, пов'язаних з екологією та кліматом. Що якраз і впливає на незацікавленість влади.

Водночас учасни_ці дослідження говорили також і про можливість розвитку співпраці між органами влади та громадським кліматичним рухом. Так, одним з варіантів може бути більше залучення досвіду та експертизи громадських організацій до роботи органів влади за запитом предстани_ць цих органів влади.

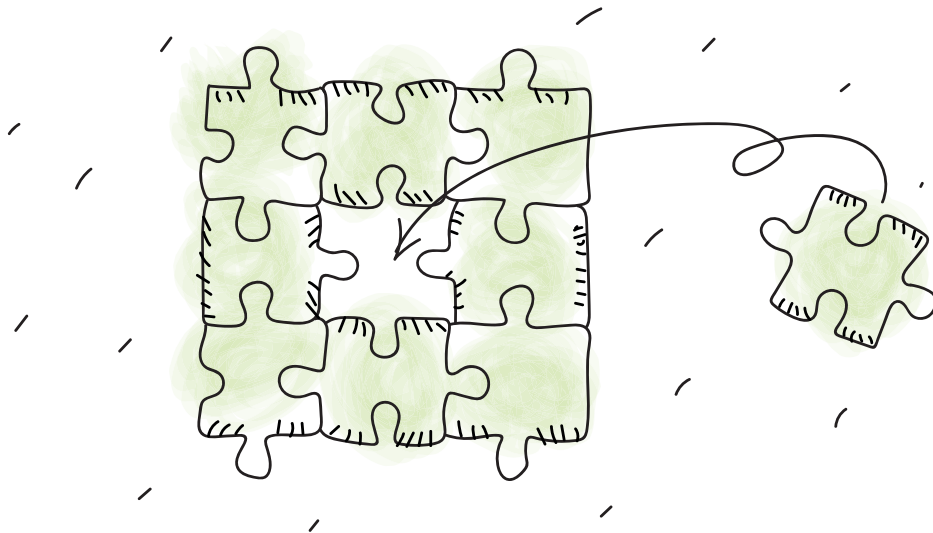
Дуже різнилися оцінки ефективності тих чи інших інструментів взаємодії, залежно від досвіду учасни_ць. Однак, найчастіше говорили про впливовість та ефективність спільних проєктів органів влади та громадських організацій, а також про важливість особистого спілкування — як формального, так і неформального.

На думку активіст_ок, ініціаторами співпраці частіше виступають громадські організації, ніж органи влади. Водночас, посадов_иці вважають, що ініціатива надходить з обох сторін.

Для активіст_ок найбільшою мотивацією до взаємодії є адвокація прийняття рішень щодо політик. Натомість органи влади найбільшою мотивацією активіст_ок вважають необхідність виконати вимоги донора.

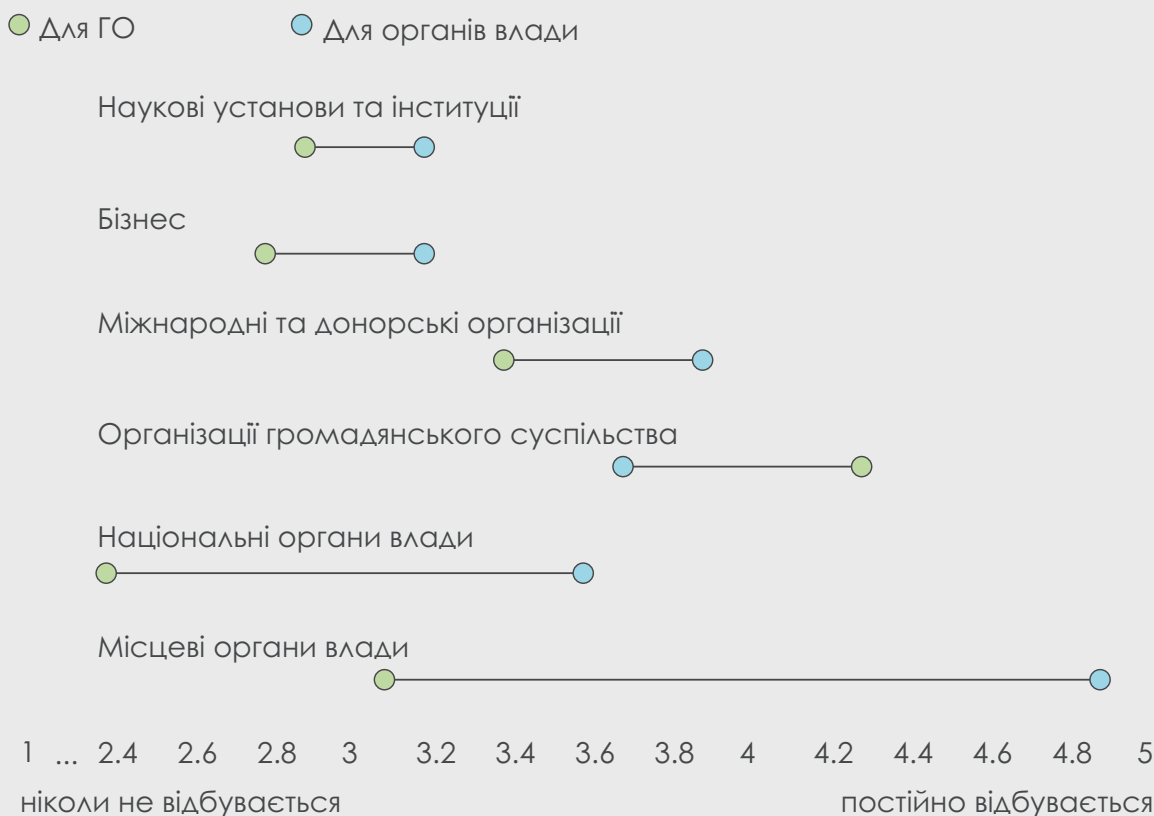
Учасни_ці дослідження вказували, що, окрім деяких комунікаційних проблем між органами влади та громадським кліматичним рухом, існує також непоінформованість про роботу інших учасників всередині як влади, так і громадського руху.

Можливості для співпраці

За результатами анкетування, інтенсивність взаємодії з різними інституціями протягом останнього року різнилась. У активіст_ок найінтенсивнішою вона була з іншими організаціями громадянського суспільства, а найменш інтенсивною — з національними органами влади. Третина представни_ць ГО, що заповнили анкету, зазначили, що минулого року у них не відбувалося жодної взаємодії з управлін_цями національного рівня. 17 з 18 представни_ць влади, що взяли в участь в анкетуванні, зазначили що у 2019 році вони постійно мали справу з іншими органами місцевої влади. Натомість найменше влада взаємодіяла з бізнесом та науковими установами.

Наскільки інтенсивною була ваша взаємодія з різними інституціями протягом останнього року?

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 до 5, де 1 — взаємодія ніколи не відбувалася, а 5 — взаємодія відбувається постійно, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

За результатами анкетування, **представни_ці органів влади в цілому позитивно оцінюють те, як змінилися за останній рік можливості для співпраці між органами влади (як на державному, так і на місцевому рівнях) та громадським кліматичним рухом.** Серед них не знайшлося нікого, хто б повідоми_ли про те, що кількість цих можливостей зменшилась. Більшість представни_ць органів влади, які взяли участь в анкетуванні, зазначили, що можливості для співпраці збільшились, при чому приблизно третина переконана, що таких можливостей стало значно більше. **Активіст_ки ж оцінюють зміни, що відбулися за цей рік щодо можливостей для взаємодії з органами влади, зокрема державної влади, більш стримано.** Лише трохи більше третини вважають, що таких можливостей стало більше або значно більше, натомість 13 вважають, що нічого не змінилось.

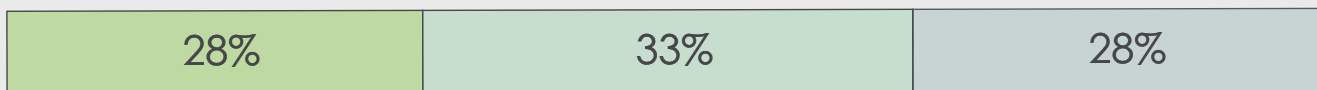
У те, що позитивні зміни сталися на рівні взаємодії з місцевою владою, вірить трохи більше активіст_ок — 41 з 66.

Аби порівняти бачення активіст_ок та представни_ць влади, на основі їхніх відповідей було також побудовано узагальнені індикатори. За шкалою від 1 до 5, де 1 означає, що можливості для співпраці значно зменшились, а 5 — значно збільшились, середній показник щодо співпраці з органами місцевої влади за відповідями активіст_ок становить 3,8, а за відповідями представни_ць влади — 4,2. Щодо співпраці з органами державної влади, серед активіст_ок цей показник склав 3,6, серед представни_ць влади — 4.

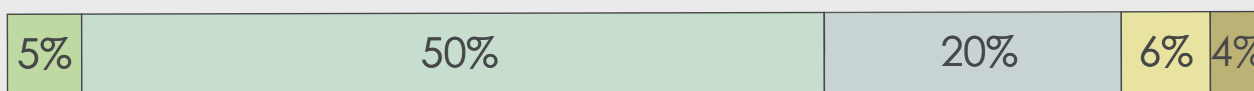
За останній рік, як змінились можливості для співпраці між громадським кліматичним рухом та органами державної влади?

Значно збільшилась Дещо збільшилась Не змінилась Дещо зменшилась Значно зменшилась

На думку представни_ць влади

На думку активіст_ок

Примітка: N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18. Відповіді «не мали досвіду співпраці» не показані на графіку для наочності візуалізації розподілу ставлення тих, хто ма_ли досвід. Для представни_ць влади таких відповідей 11%, для активіст_ок — 17%.

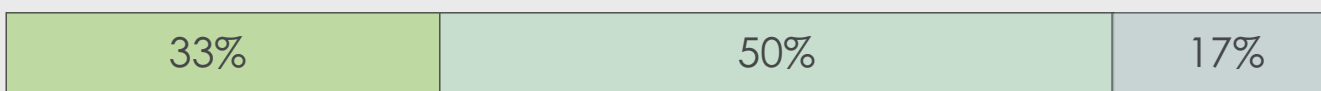
Під час глибинних інтерв'ю представни_ці влади зауважували, що за останній рік можливості для співпраці та загалом співпраця з екологічними та кліматичними громадськими організаціями збільшилась. Більшість представни_ць кліматичних організацій також кажуть про збільшення можливостей співпраці, але переважно з національними органами влади. Стосовно можливостей

співпраці з місцевими органами влади є поляризація між київськими та регіональними активіст_ками. Перші вважають, що змін не відбулось, а представни_ці з регіонів, навпаки, зазначають покращення співпраці.

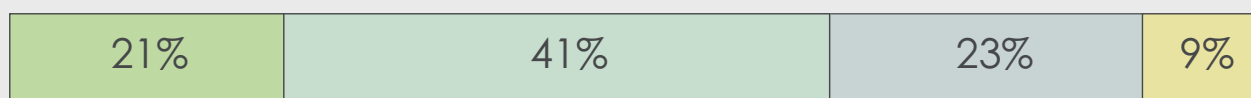
За останній рік, як змінились можливості для співпраці між громадським кліматичним рухом та органами місцевої влади?

Значно збільшилась Дещо збільшилась Не змінилась Дещо зменшилась Значно зменшилась

На думку представни_ць влади

На думку активіст_ок

Примітка: N (представни_ці влади) — 18. Відповіді «не мали досвіду співпраці» не показані на графіку для наочності візуалізації розподілу ставлення тих, хто мав досвід. Для представни_ць влади таких відповідей не було, для активіст_ок — 6%. Також ніхто не відповіли «Значно зменшились», відповідно, цього кольору немає на графіку.

Представни_ці влади зазначали, що почали проводити більше спільних заходів. Однією з причин, яка вплинула на збільшення можливостей співпраці, чиновни_ці вбачають перехід представни_ць громадського сектору, які розуміються у цій сфері, до органів влади. Більшість представни_ць кліматичних організацій поділяють цю думку, зазначаючи переваги:

...створення можливостей для цього переходу, що не тільки ті, хто представляють якісь фінансові групи впливу, йдуть до рівня міністрів, зам-міністрів і так далі. Ну що не тільки фінансові групи мають доступ до таких позицій, а і громадськість має доступ.

Іншою причиною, на думку респондент_ок, також є збільшення відкритості органів влади, зокрема, місцевих. Водночас одн_а з респондент_ок зауважил_а, що останнє стосується лише тих представни_ць влади, які розуміють важливість співпраці, а також бачать потенціал та можливості у роботі з громадським сектором.

Водночас декілька активіст_ок під час глибинних інтерв'ю зазначали, що можливості взаємодії з національними органами влади покращились на рівні промов, але чи дійсно це дасть можливість здійснювати зміни, буде видно в майбутньому.

„*...якщо порівнювати з минулим, я вважаю, що можливостей стало більше з точки зору участі представників громадянського суспільства в органах влади. Тобто туди в принципі потрапити зараз можна. Раніше такого не було. Що стосується результатів, поки ще, на жаль, немає яскравих результатів від того представництва.*

„*...То от новообраний і новостворений комітет, депутати Верховної Ради показують приклад як раз, і закликають на кожному заході і при кожній нагоді закликають до співпраці, закликають громадськість об'єднуватися. Пропонують допомогу у вирішенні питань, які турбують громадськість і так далі. Це теж позитивний такий сигнал останнього часу, останнього року.*

Натомість інш_а респондент_ка зазначил_а, що на рівні національних органів влади відбулись негативні зміни в кадровому складі через «непрофесійність нової команди».

Стосовно можливостей співпраці з місцевими органами влади думки різняться. Одн_а з респондент_ок теж зауважи_ла радше декларативний характер співпраці між органами місцевої влади і громадським кліматичним рухом:

...можливості співпраці... от, знову ж, проблема в тому, що вони «декоративні». Це як би начебто... є можливість співпраці, а результатів немає. Тому, я вважаю, що нічого якісно не змінилось. Можливостей співпраці більше не стало.

Водночас інш_а респондент_ка бачить позитивні зміни у можливостях співпраці, зокрема, теж через зміну складу органів влади:

Змінилось в кращу сторону. Я думаю, що у громадського сектору все більше довіри. Все більше людей з громадського сектору йдуть працювати в органи місцевого самоврядування. Скажімо, ситуація поступово змінюється.

Одн_а з активіст_ок вислови_ла думку, що змінам у взаємодії з органами влади посприяла робота громадських організацій до виборів:

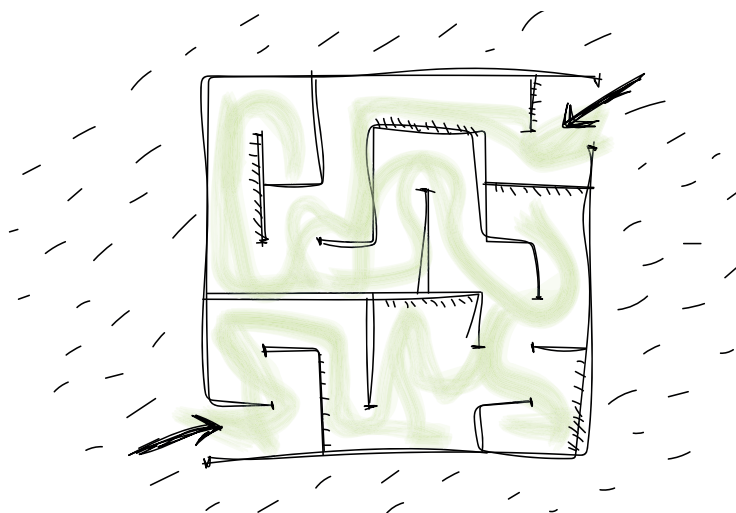
ГО зробили оцей запит на пріоритезацію і на висунення питань захисту довкілля до пріоритетів державної політики. Політики це почули і, в принципі, або це зробили, або намагаються зробити. Вони розуміють, що, враховуючи те, наскільки потужним був цей запит, на нього потрібно реагувати.

Ще одн_а респондент_ка зазначи_ла, що, на її думку, позитивні зміни пов'язані з тим, що представни_цям органів влади легко та вигідно погоджуватись з громадськістю, якщо це не стосується системних проблем та не потребує непопулярних рішень:

...І те, що люди хочуть, вони декларують, звичайно. І до екологічних питань є вже значна підтримка. Тому, я думаю, це пов'язано з такою загальною лінією до швидких перемог. Те, щоб добре заходило людям. Всі складні питання, вони, звичайно, оминаються. Ну напри-

клад, як потреба відходу від вугільної енергетики, відповідно, закриття шахт, відповідно, звільнення і втрата робочих місць — оминається.

Перешкоди у співпраці

За результатами анкетування найбільшою перешкодою для співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади, активіст_ки вважають відсутність в органів влади інтересу до теми екології та кліматичних змін. За словами представни_ць громадського руху, органи влади недооцінюють важливість кліматичних змін, отже, питання екології залишаються радше другорядними і не пріоритезуються ні на рівні національних, ні на рівні локальних політик:

”
Для пересічного чиновника зміна клімату не має реального змісту.

Деякі активіст_ки зазначали, що подібна незацікавленість влади до певної міри також відображає все ще невисокий рівень суспільного інтересу до проблеми. Відзначалася і відсутність у місцевих органах виконавчої влади посадов_иць, які б безпосередньо опікувалися питаннями охорони навколишнього середовища.

Серед інших перешкод, про які найчастіше говорили активіст_ки, — взаємна недовіра між органами влади та представни_цями кліматичних організацій, в тому числі, стереотипізоване сприйняття одне одного та відсутність віри у те, що подібна співпраця є можливою; а також корупція у самих органах влади. Зокрема йшлося про корупційні схеми під час впровадження тих чи інших екологічних програм, але також і про непрозорі конкурси на самі посади в органах влади, що ведуть до наявності некомпетентних і невмотивованих до роботи посадовців:

...через це у більшості органів влади йде підбір і утримання людей по критерію лояльності до керівництва, а не цінностям чи бажанням дійсно щось змінювати;

...«свої люди», які не мають компетенцій та яких наймають виконувати ту діяльність, яку б могли робити представники ГО, маючи відповідний досвід.

Часто така недовіра та упередженість пов'язана із негативним попереднім досвідом взаємодії:

Певна недовіра [серед перешкод], це є певна недовіра, яка ще є. І вона ще буде. Тому що як в громадському русі, так і в органах влади є певні речі, певні представники, яких я вже зазначав, які є не з дуже благими намірами, займаються цим, своєю активністю.

Можливо, ще якась упередженість з обох боків щодо один одного. Тобто в когось був з активістів поганий досвід попередньої комунікації з органами влади, і вони вже не вірять, не хочуть. Тобто вони фак-

тично на майбутнє транслюють той свій досвід, що, на мій погляд, є не зовсім обгрунтовано. І навпаки, на жаль, у нас в суспільстві панує думка дуже часто, що активісти це трошки не нормальні люди.

Також досить часто однією з перешкод до співпраці називали брак мотивації в органів влади. Учасни_ці опитування характеризують це як «невміння співпрацювати і нерозуміння для чого, а, можливо, небажання з боку органів влади», «байдужість», «формальність у підході до виконання посадових обов'язків» тощо. Говорячи про формалізм, до найбільш суттєвих перепон активіст_ки відносять і надмірну забюрократизованість органів влади, що стає на заваді ефективній взаємодії та інноваціям:

„ надто забюрократизовані процеси органів влади не дозволяють ефективно співпрацювати між собою, не те, щоб з активістами;

„ відсутність права на помилку у влади, неготовність до інноваційних локальних проєктів з можливими ризиками.

Серед іншого активіст_ки також часто вказували на закритість органів влади до співпраці («Влада не бажає відкриватися — виходить до громади вже з прийнятими рішеннями»), брак фінансових ресурсів у місцевих бюджетах для реалізації спільних проєктів із громадськістю, впливовість представни_ць бізнесу, що лобіюють свої інтереси у владних інституціях («промислове лобі»), а також неефективну і слабку комунікацію між владою й активіст_ками. З відповідей активіст_ок подекуди випливає, що брак комунікації між сторонами призводить і до «недостатньої емпатії та розуміння перебігу робочих процесів сторонами» та того, що «кліматичні активісти часто не знають специфіки роботи органів влади і не готові під неї підлаштуватись».

Про проблему з комунікацією також говорили представни_ці органів влади, що взяли участь в опитуванні. За їхніми словами, вона веде до виникнення стереотипного уявлення у влади та громадських організацій одне про одного, непоінформованості про напрями діяльності один одного та необізнаності громадських активіст_ок щодо можливостей, які мають органи влади. Управлін_иці також говорили про брак довіри між сторонами та відсутність системності та організованості серед активіст_ок кліматичного напрямку.

Серед респондент_ок глибоких інтерв'ю більшість представни_ць як органів влади, так і кліматичних організацій називали однією з перешкод у співпраці нерозуміння важливості екологічних та кліматичних тем зі сторони їхніх колег як на національному, так і на місцевому рівнях. З одного боку це пов'язано з тим, що чиновни_ці не розуміють актуальності цих тематик, а з іншого — для них це не є пріоритетом:

”
Ця проблема є, напевно, у більшості міських рад: навіть якщо вони мають кліматичні плани, вони не усвідомлюють цінності усього, проблематики. Те ж саме стосується енергозбереження. Не усі ради, не усі інституції державні і міські розуміють цю проблему. Тому потрібно більше висвітлювати проблему на різних рівнях, до різних структур воно по-різному доходить.

”
І друге, це взагалі от ставлення до проблематики кліматичної не тільки на місцевому, і на державному рівні. Тільки останніми роками починається якесь розуміння, що це дійсно є загальнонаціональною, а не тільки світовою проблемою... Ще 2 роки... деякі міністерства, не буду називати які, взагалі ставилися до того, як до п'ятого колеса в обозі, розумієте?

”
Ну дивіться, на місцевому рівні — те, що я казав, да? Це багато в чому місцева влада, для неї це не є пріоритет. Ну і скажімо так, коли в тебе там купа поточних справ, які треба вирішувати там... десь щось прорвало, вода і таке інше. І коли до тебе приходять і говорять про клімат, то зрозуміло, яка реакція може бути в людини.

Також, на думку одн_їєї з респондент_ок, для органів влади це сприймається як додаткове навантаження:

”
Часто ті зміни, які плануються громадськістю, міська рада сприймає це як додаткове навантаження, додаткова робота. Якщо мені вдалося донести ідею саму, далі могло б бути набагато легше, але це потрібно побачити. Далі буде краще, це вам дозволить більше часу присвятити ефективнішим справам, але це потрібно зробити.

Так само одн_а з представни_ць зазнача_ла, що однією з проблем є те, що органи влади використовують результати роботи громадських організацій як свої:

”
Мається на увазі, що ГО щось зробила, а політики на фоні того всього казали, що це вони все зробили.

Серед інших проблем, які існують в органах влади, респондент_ки згадували недостатню кількість робочих кадрів, зокрема, у міністерстві, які б могли забезпечувати взаємодію з громадським сектором:

”
...але оця поточна робота і багато чого, що відбувається, вона просто захлинає. І на вирішення стратегічних важливих питань, в тому числі комунікації, ну просто не вистачає людей. Не просто люди, а ще треба, щоб люди були підготовлені і мотивовані.

Представни_ці кліматичних організацій також відмічали зовелику зайнятість представни_ць влади.

Перешкодами зі сторони громадського сектору також можуть бути брак фінансування загалом та відсутність прозорого інструменту державного фінансування для громадських організацій:

”

Я думаю, в першу чергу їм не вистачає фінансування. Тому що, на жаль, в наших умовах багато речей не зробиш, якщо немає фінансів. Ну це так, це об'єктивна реальність. І розповсюдження тієї ж інформації, проведення там роботи із населенням. Це все просто на голому ентузіазмі не вийде.

Також одн_а з респондент_ок відзначи_ла, що проблеми у співпраці можуть виникати тоді, коли інтереси та пріоритети в органі влади та ГО не співпадають.

Перешкодами для співпраці також є різні цінності, мотивація та інтереси між громадськими активіст_ками та представни_цями органів влади:

”

На жаль, сьогодні у більшості чиновників вони [цінності та мотивація] протилежні від громадянського суспільства. Тобто якщо ти приходиш і кажеш: треба більше скверів, бо це адаптація до клімату, а чиновник думає про те, що в цьому ж сквері можна висотку побудувати — і я на цьому отримаю тисячі доларів хабаря. Тобто в громадський сектор приходять люди з мотивацією змінити щось на краще для суспільства, світу. А більшість чиновників приходять для того, щоб, скажімо так... влада і гроші.

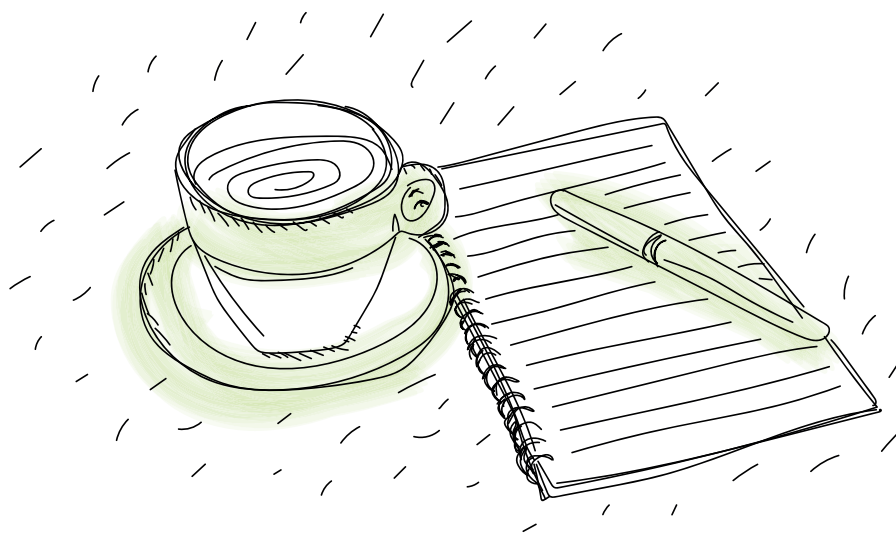
Деякі представни_ці кліматичних організацій зазначали, що є перешкода у вигляді недостатньої експертності громадських активіст_ок.

Частина респондент_ок вважає, що наразі немає запиту суспільства щодо тем, пов'язаних з екологією та кліматом, саме тому й у влади немає розуміння важливості цих тем. Тому громадський рух має формувати думку та запит у суспільства на ці теми, а влада має зрозуміти, що однією з її цілей є задовольнити цей запит:

А тому що немає запиту суспільства. І, відповідно, якщо буде запит суспільства, якщо люди будуть виходити і буде розуміння. Не треба, щоб люди обов'язково виходили і щось робили на вулиці. Але якщо буде загальне розуміння і запит суспільства, тоді буде... відповідна реакція влади. Я не кажу, що владі треба сидіти і чекати. Тому що, насправді, цю думку формує громадське суспільство, ті ж самі активісти і ГО, цей процес іде. Але і влада повинна рухатися, щось робити, шевелитися.

Тому ГО несуть сильну підтримку, піднімаючи певні теми і створюючи громадський запит на вирішення певних завдань.

Інструменти співпраці

Попри існування низки перешкод для співпраці між органами влади і кліматичним рухом, учасни_ці дослідження говорили також і про можливі способи розвитку такої співпраці.

Щонайменше третина всіх активіст_ок, які взяли участь в опитуванні, **згадали спільні проєкти з органами влади як можливий спосіб розвитку співпраці.** Про спільні проєкти говорили і представни_ці органів влади, проте у відповідях обох груп надзвичайно мало конкретизації щодо можливого змісту та характеру таких проєктів. Якщо говорити більш предметно, то найчастіше у відповідях обох груп йшлося про співпрацю у полі залучення громадськості до прийняття рішень, зокрема, щодо розподілу бюджету (аж до співпраці «через більше включення громадськості у процес фінансового планування діяльності органів влади»), а також в обговоренні проєктів документів, розробці законопроєктів та політик чи навіть у проведенні спільних тематичних досліджень. Учасни_ці опитування наводили такі приклади можливих спільних досліджень як:

”
удосконалення здійснення моніторингу атмосферного повітря;

”
виявлення місць найбільшого забруднення атмосферного повітря у місті;

”
напрацьовувати зрозумілі методики оцінки певних видів діяльності у частині зміни клімату.

Учасни_ці глибинних інтерв'ю теж згадували про спільні проєкти — чиновни_ці говорили про налагодження спільної комунікації, спільне проведення заходів, проведення робочих груп.

Представни_ці міністерства висловили кілька варіантів того, яким чином громадські організації можуть долучатися до співпраці. Наприклад, од_на з респондент_ок зазначи_ла, що **потенційним варіантом співпраці може бути залучення представни_ць громадського сектору до виконання окремих видів роботи, в яких вони мають досвід та експертизу:**

”
По-друге, у міністерствах все ж таки мають бути люди, які знають законодавство. Мають бути чиновники. А ось все, що стосується наукового підґрунтя або методичного, тут потрібно залучати. Так робиться у всьому світі, за великим рахунком. І саме коли оцей, умовно кажучи, аутсорс, там участь ГО є найбільш привабливою.

Під час анкетування активіст_ки також згадували про потреби влади в експертній підтримці, яку можуть забезпечити спеціаліст_ки саме з громадського сектору як один зі способів розширювати співпрацю.

Окрім того, можливості для співпраці забезпечують і місцеві вибори, що відбудуться у 2020 році: активіст_ки говорять про зростання готовності політик_инь співпрацювати у передвиборчий час. Одні оцінюють це позитивно: *«наближення виборів робить владу дуже чутливою до актуальних питань, проблематики, в тому числі в сфері довкілля, яка завдяки активістам стала центральною в списку проблем, що турбують мешканців»,* підкреслюють важливість *«просування кандидатів, що любіють екосвідомий стиль життя»;* інші зауважують, що політики_ні співпрацюють радше *«заради піару»,* а співпраця з органами влади може розширюватися за рахунок короткострокових проєктів, *«які дають швидкий публічний позитивний вплив на репутацію влади».*

Од_на з представни_ць кліматичних організацій запропонува_ла введення спеціальної посади в національних органах влади людини, яка б займалась комунікацією з громадськими активіст_ками, що допомогло б мати позитивний вплив на комунікаційні перешкоди, які існують зараз, і, можливо, знизити рівень взаємної недовіри.

Інш_а респондент_ка зауважи_ла, що для громадських організацій стимулом до співпраці можуть стати державні грантові програми:

” Я вважаю, що це взагалі не дуже правильно — міністерству звертатися до ГО з якоюсь вимогою співпраці. Бо ГО — це ГО. Це або люди, які мають іншу свою роботу, і об'єдналися в ГО для того, щоб або відстоювати якісь питання, або там надавати якісь пропозиції. Або це ГО, навіть якщо вона залучає грантові кошти і в неї є постійний штат, все одно в неї є своє планування, в неї є своє бачення своєї місії в суспільстві, і в своїй сфері... Або тоді має відкривати грантові напрямки і казати, що ми підтримуємо таку сферу, звертайтеся до нас, будемо працювати разом.

Декілька представни_ць кліматичних організацій зазначали, що покращити можливості співпраці може інституційний та експертний розвиток для громадських організацій:

” Розвивати і посилювати спроможність ГО, так?
Забезпечувати їх стабільними джерелами фінансування, стабільною системою розвитку...

” Вони всі говорять про те, що якщо це фахова організація, якщо це фахові активісти, які не просто прийшли вимагати. Ну іноді треба і вимагати. Але якщо говорити про співпрацю і про те, що ми хочемо якихось змін, то йдуть на співпрацю із організаціями, в яких є експертність, в таких питаннях.

Передумови для розширення співпраці між екологічними організаціями та органами влади можуть створюватись і за посередництва міжнародних партнерів через участь у спільних проєктах з міжнародними організаціями або за фінансування міжнародних донорів.

Окрім того, тут знову згадували про кліматичних активіст_ок, які прийшли в органи влади. Деякі учасни_ці дослідження покладають надії щодо посилення співпраці саме на них, а також загалом на людей, що «мають досвід роботи в громадському секторі»:

”
Прихід до ОМС [органів місцевого самоврядування] молодих людей з активізму. Вони стають провідниками нового та необхідного до усталених роками традицій планування та реалізації проєктів на рівні;

”
...бачу, що при появі нових людей в адміністраціях є можливості до співпраці в реалізації спільних заходів та правдивого впливу на прийняття рішень.

Ще одна з форм можливої співпраці — це інформаційні кампанії, зокрема у соціальних мережах. Серед прикладів потенційної інформаційної співпраці опитані з боку громадського сектору та влади називали інформування населення про стан довкілля, підвищення рівня обізнаності населення щодо змін клімату, промоцію успішних прикладів екологічних проєктів тощо. Представни_ці органів влади також відзначали необхідність розширення співпраці у полі комунікації між владою та активіст_ками — збільшення неформального спілкування, обміну інформацією та проведення спільних заходів задля цього.

Якщо говорити про вже наявні інструменти, то учасни_ці громадського кліматичного руху, які взяли участь у дослідженні, мають досвід використання різноманітних інструментів співпраці з органами влади: акції, особисте спілкування, робочі групи, коментування документів, запити на інформацію, круглі столи, написання скарг, клопотань, онлайн-форма, соціальні мережі, ЗМІ, листування, звернення, тренінги, петиції, меморандуми, заходи, громадські ради, конфе-

ренції, збір підписів, підготовка пропозицій, громадський бюджет. Щоправда, останній інструмент — громадський бюджет — респондент_ки згадували найрідше.

Водночас представни_ці громадського кліматичного руху також мали досвід використання інструментів, які не були згадані в анкетуванні, зокрема, меморандумів та тренінгів. Була висловлена думка, що тренінги відбуваються як з ініціативи влади, так і з ініціативи активіст_ок та мають позитивний ефект для налагодження співпраці.

Стосовно ЗМІ домінувала думка, що цей інструмент може мати значний вплив, але доцільність його використання може залежати від того, про яке саме ЗМІ йдеться. Од_на з респондент_ок зауважи_ла, що мала досвід використання ЗМІ, які чинили тиск на владу, що в подальшому допомогло активіст_кам привернути увагу органів влади до проблеми. Натомість інш_а вважає, що «...медіа, крім дуже таких топових, дуже впливових, часто не дуже ефективний інструмент». Також одн_а з респондент_ок зазначи_ла, що ЗМІ можуть по-різному інтерпретувати матеріал:

”
Як вони це подадуть, як тебе можуть охарактеризувати, коли ти працюєш з якимись медіа, або більшість медіа відносяться до тих чи інших груп впливу і так далі.

Окрім цього, зазначалось, що акції у ЗМІ можуть викликати спротив у представни_ць влади.

Щодо **спільних заходів**, здебільшого, висловлювались нейтрально. Од_на з представни_ць кліматичних організацій розказа_ла про свій досвід організації заходів та їхніх можливостей:

”
Тобто ідея [їхніх публічних заходів] створювати ось такі майданчики у вигляді круглих столів, якихось обговорень, брифінгів, де сторони

можуть хоча би зустрітися і більш-менш в спокійній обстановці поговорити. Тобто така як би фасилітація, я би сказала.

Неоднозначними виявились думки щодо ефективності **робочих груп** як інструменту співпраці.

Од_на з респондент_ок ма_ла позитивний досвід вирішення конфліктної ситуації завдяки робочій групі:

” Тобто були якісь взаємні претензії громадських активістів до влади, потім навіть були акції протесту, але от формування такої взаємодії, до якої ми дійшли, воно нівелювало оці конфлікти...

Ще од_на учасни_ця інтерв'ю також зазначи_ла, що робочі групи — це дієвий інструмент співпраці, і не лише з владою, але й з іншими стейкхолдерами.

Проте, деякі учасни_ці громадського кліматичного руху навпаки відносили робочі зустрічі до найменш ефективних. Тому що, на їхню думку, робочі групи часто ведуть до затягування процесу та не мають практичного результату.

” ...робочі групи теж не ефективні. Тобто кожного разу, коли виникає конфлікт, або навіть не конфлікт, навіть і по кліматичних питаннях, дуже красиво подають, що ось робоча група, будь ласка, ми запрошуємо громадськість. А далі починаються якісь нескінченні розмови, довгі такі не ефективні засідання. І все це розтягується просто на роки. І врешті-решт, результату ніякого немає.

Представни_ці кліматичних організацій зазначали, що використовують такі інструменти як **протести, громадські акції**. Проте, думки щодо їхньої ефективності у активіст_ок також різняться. Одні вважають такі заходи дієвими:

”
Тому що вони показують масовий запит певної групи людей чи в місті на якусь проблему.

Водночас інші мають перестороги щодо того, яку реакцію такі заходи викликають у влади:

”
Вони часто викликають спротив, бо вони майже завжди критично спрямовані проти влади...

Такі ж неоднозначні думки і щодо **громадських рад**. Одні активіст_ки казали про можливість мати діалог із владою, впливати на прийняття рішень завдяки громадським радам. Інші активіст_ки мали протилежну думку щодо цього інструменту. Зазначали, що учасни_ці рад, зазвичай, є лояльними до органів влади, що унеможлиблює лобювання інтересів громадськості. Також респондент_ки зауважили недоліки дорадчого статусу громадських рад.

”
Щодо ефективності, то я поки не бачила ще великих результатів, тому що, як правило, ці громадські ради, які дивним чином проходять, громадськість, яка дуже лояльна до органу державної влади, які вона фактично має контролювати. І навіть якщо там є представники, скажімо, більш порядні, то їх так мало, що вони не впливають на процеси. Але навіть якщо якимось дивом оцей дорадчий орган прийме якесь рішення, вимогу до державного органу, то цей дорадчий статус, тобто, він не дозволяє якимось впливати. А участь в цих засіданнях, вона теж бере дуже багато часу і енергії.

Представни_ці органів влади під час інтерв'ю також говорили, що використовують для співпраці з громадським рухом **особисте спілкування, робочі групи, спільні заходи, проекти, Громадську раду при міністерстві**. Декілька респондент_ок згадували також як інстру-

мент «Угоду мерів». Од_на з респондент_ок також згадува_ла про реалізацію спільних міжнародних проєктів:

”
Не знаю, яскравий приклад, напевно, це коли готували стратегію місцевого розвитку, коли зараз ось готуємо оновлений внесок до Паризької угоди. Буквально сьогодні ми завершуємо підготовку нового наказу вже нового міністерства про оновлення складу такої робочої групи. Там дуже багато представників від ГО.

Під час анкетування активіст_ки і представни_ці влади були однастайні у тому, що найчастіше вдаються до менш формальних методів співпраці, а саме — **публікації матеріалів у ЗМІ, використання соціальних мереж**, а також до власне неформального спілкування одне з одним.

Натомість, ті механізми, які безпосередньо мали би сприяти співпраці між владою та представни_цями громадянського суспільства — консультативні ради, громадський бюджет та спільні проєкти, на думку активіст_ок, використовуються найрідше. Представни_ці ж влади до інструментів, які рідко використовуються, віднесли електронні петиції та збір підписів; а от спільні проєкти між владою та активіст_ками вони вважають більш поширеними.

Більшість представни_ць кліматичних організацій, які взяли участь в інтерв'ю, найчастіше відвідують спільні заходи, особисті зустрічі та робочі групи. Також до інструментів, які найчастіше використовуються, відноситься листування, коментування документів. Щодо заходів:

”
...зараз більше державних органів сповідують політику відкритості. Тому дуже часто вдається відвідувати їхні заходи, на яких вони або пропонують якісь реформи, або обговорюють якісь дослідження.

Учасни_ці дослідження не мали одностайної думки щодо того, який інструмент співпраці є найефективнішим. Це може бути пов'язаним із різноманітним досвідом респондент_ок. **Найчастіше ефективними активіст_ки називали особисті зустрічі з представни_цями органів влади.** Декілька учасни_ць повідомляли, що під час таких зустрічей у них є можливість донести та переконати у власній точці зору:

”
Я думаю, що якщо би я писав листа, використовував офіційні канали зв'язку, якщо би мені це було потрібно, то була би менша вірогідність досягти якогось результату. Ніж отак познайомитись і вже проговорити якісь проблеми.

Представни_ці органів влади також під час інтерв'ю наголошували, що одним з найефективніших інструментів співпраці з громадським рухом є формальне та неформальне особисте спілкування. Деякі посадов_иці надають свої контакти представни_цям ГО і ті звертаються до них напряму по телефону або під час особистих зустрічей для вирішення тих чи інших питань.

Також од_на з учасни_ць віднес_ла до найефективніших інструментів меморандуми про співпрацю з окремими органами влади. На думку деяких респондент_ок, цей інструмент популяризує кліматичні питання, оскільки дозволяє підняти і обговорити актуальні екологічні проблеми. Здебільшого позитивні відгуки були також про досвід використання соціальних мереж. Так респондент_ка каза_ла про ефективність створення постів із посиланнями на представни_ць влади, що допомагало привернути увагу органів влади. Коментування документів також визначалось як ефективний інструмент.

Представни_ці кліматичних організацій повідомляли про те, що ефективність деяких інструментів може бути ситуативною. Зазвичай такі інструменти як петиції, запити на інформацію оцінювались як менш ефективні, проте у певних ситуаціях, навпаки, були дієвими.

Наприклад, од_на з респондент_ок згада_ла ситуації, в яких запити на інформацію були актуальними:

...тема є суперчутливою, наприклад... немає можливості залучення громадськості великої, і немає діалогу, в який ми можемо долучитися.

Також учасни_ці зазначали, що підсилює ефективність інструментів активна громадська підтримка, яка проявляється в можливості зібрати достатньо петицій, організувати акції із великою кількістю людей:

...одне без одного не може існувати, якщо немає можливості продемонструвати, що за нами стоїть громадськість...

Натомість од_на з чиновни_ць під час інтерв'ю говори_ла про консалтингові послуги як ефективний метод, за умови, якщо вони надаються якісно:

Ефективним є консалтингові послуги, у меншій кількості, але, знову ж таки, тут запитання до якості. Маємо досвід, звичайно, не буду називати організації, негативний, коли ні одні дедлайни і задачі не виконуються. Це сумно. Місто розраховує на це, воно не може реалізовувати свої наступні заходи, таким чином, падає довіра. Тобто якщо організація береться за роботу, то це потрібно робити постійно, у цьому все — професійно, доводиться їх просити, звертатися за допомогою. Тому консалтинг може бути дуже класний, якщо це робити професійно.

Інш_а респондент_ка висловлюва_ла думку, що ефективним способом є залучення ГО до розробки стратегічних документів на початкових етапах проєкту. Ще од_на представни_ця влади назва_ла

листи ефективним інструментом, за допомогою яких активісти повідомляють про проблеми на місцях, на які влада може відреагувати.

Метою анкетування було також з'ясувати, як представни_ці ГО та влади оцінюють існуючі інструменти взаємодії: чи є вони доступними, прозорими та зручними у використанні, а також — який вплив вони мають. Для цього респондент_кам було запропоновано низку питань, що пропонували оцінити кожен інструмент співпраці за шкалою від 1 до 5, де 1 означало найменшу інтенсивність ознаки (до прикладу, зовсім не прозорий інструмент), а 5 — найвищу (дуже прозорий інструмент співпраці). На основі відповідей було побудовано узагальнені індикатори для кожного показника.

За оцінками активіст_ок найбільш доступними і чутливими до різних соціальних категорій (таких як жінки, маломобільні люди, люди літнього віку, люди, які не мають досвіду активізму тощо) є найбільш низові форми активності — діяльність у соціальних мережах, а також участь у вуличних акціях та мітингах. Також досить високо вони оцінили й доступність долучення до громадського бюджетування (середній показник доступності — 3,6). Цікаво, що і представни_ці влади найбільш доступними назвали саме ці три інструменти взаємодії, лише з тією різницею, що їхня оцінка доступності усіх інструментів виявилася трохи вищою.

Саме низові види активності (вуличні акції, публікації у соціальних мережах та ЗМІ, подання запитів на отримання публічної інформації) активіст_ки вважають і найбільш прозорими інструментами співпраці. А от представни_ці влади найбільш прозорими вважають саме ті інструменти, щодо яких активіст_ки виразили прямо протилежну думку: робочі групи та засідання, а також спільні проєкти та громадський бюджет. Прозорість вуличних мітингів, а також написання звернень і скарг, представни_ці влади оцінили як найменш прозорі інструменти співпраці.

Найменш доступними для участі та водночас найменш прозорими активіст_ки вважають ті форми взаємодії, участь в яких передба-

чає безпосередню фізичну присутність активіст_ок та спілкування з управлін_ицями — робочі групи, засідання, громадські і консультативні ради. Так зовсім не чутливими та недоступними їх вважає майже третина опитаних активіст_ок. Невисоко оцінили активіст_ки й участь у круглих столах. Низько оцінюють доступність робочих груп та засідань і представни_ці влади, але і в цьому випадку їхня оцінка доступності всіх інструментів є дещо вищою.

Наскільки доступними і чутливими до різних соціальних категорій є різні інструменти взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади?

● На думку ГО ● На думку влади

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не доступний та не чутливий, а 5 — дуже доступний та чутливий, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Наскільки прозорими є різні інструменти взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади?

● На думку ГО

● На думку влади

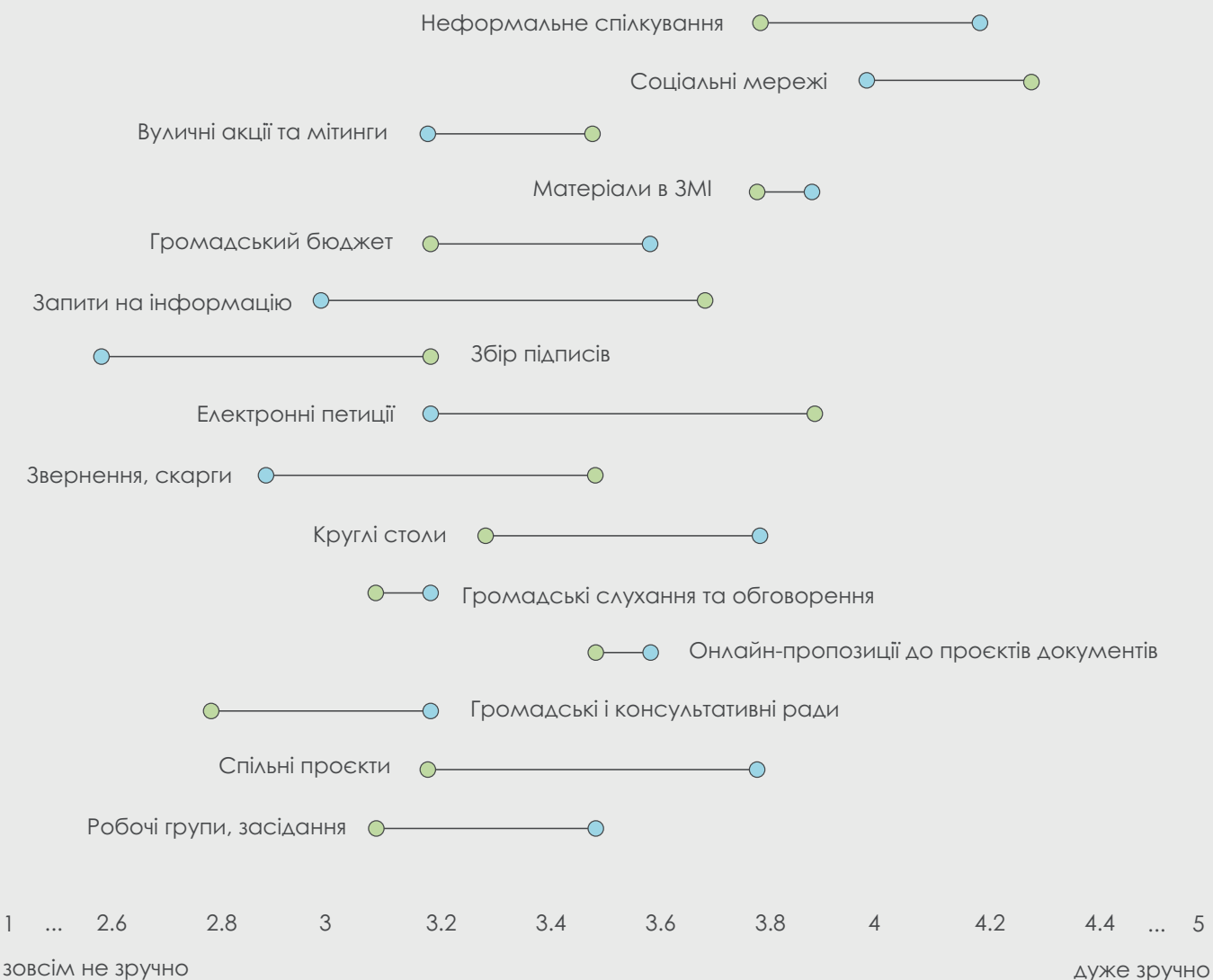

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не прозорий, а 5 — дуже прозорий, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Найзручнішими інструментами у використанні активіст_ки вважають соціальні мережі — половина з опитаних оцінила їх на шкалі від 1 до 5 найвище; а також матеріали в ЗМІ та електронні петиції. Таку думку поділяють і представни_ці влади, хоча, найбільш зручним для них є неформальне спілкування (середній показник 4,2). Офлайн-формати — робочі групи, засідання, спільні проєкти, громадські і консультативні ради та круглі столи — є найменш зручними інструментами на думку активіст_ок, скарги та збір підписів — на думку управлінців.

Наскільки легкими та зручними у використанні є різні інструменти взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади?

● На думку ГО ● На думку влади

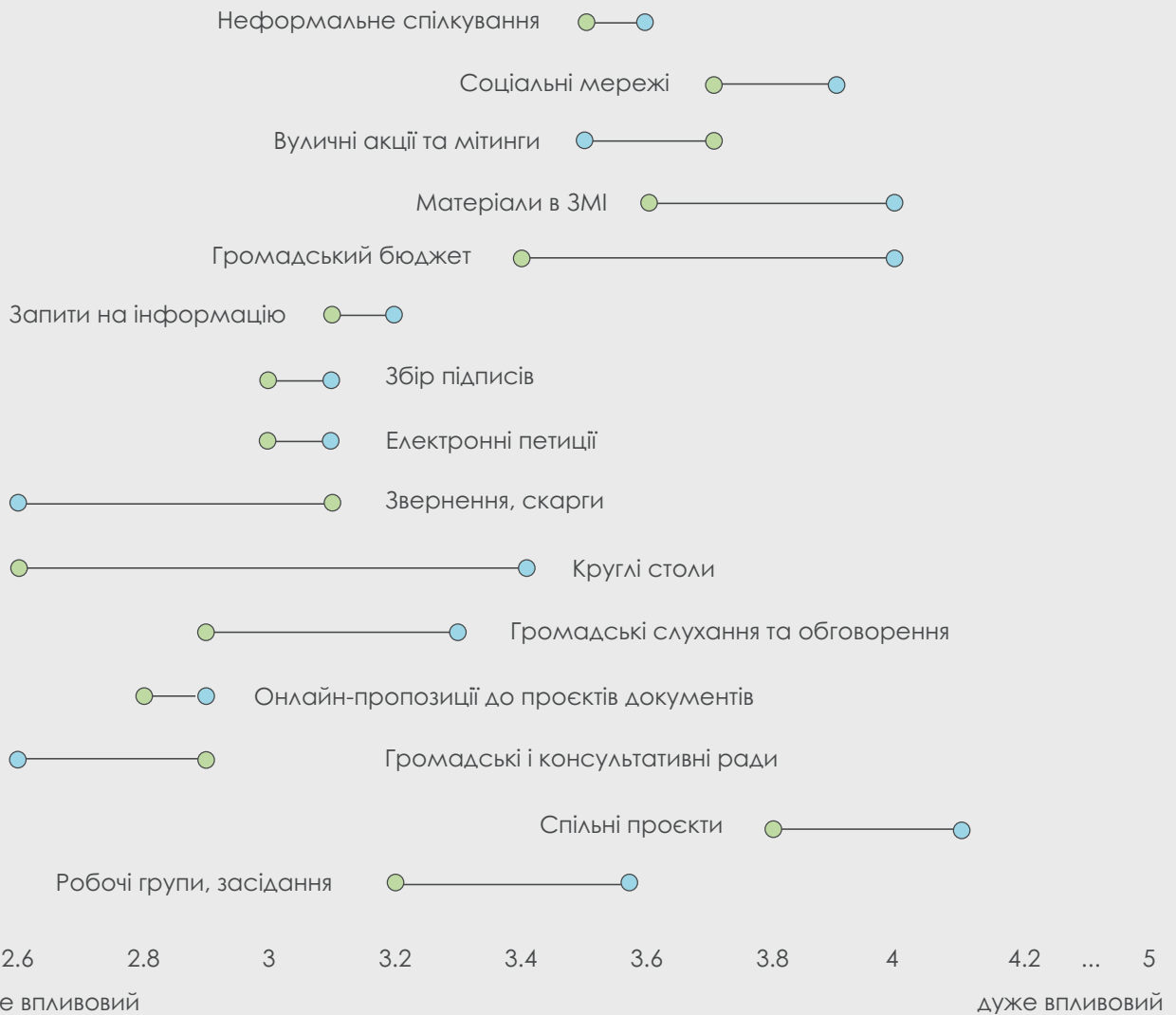

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не зручний, а 5 — дуже зручний, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Повертаючись до питання ефективності різних інструментів співпраці: під час анкетування найбільш впливовими інструментами взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади активіст_ки називали соціальні мережі, вуличні акції та мітинги, а також спільні проєкти. Представни_ці влади — соціальні мережі, спільні проєкти та матеріали у ЗМІ.

Наскільки впливовими є різні інструменти взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади?

● На думку ГО ● На думку влади

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 до 5, де 1 — зовсім не впливовий, а 5 — дуже впливовий, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Отже, з результатів анкетування та глибинних інтерв'ю можна зробити висновок, що оцінки ефективності тих чи інших інструментів співпраці між громадським рухом та органами влади різняться залежно від особистого досвіду використання цих інструментів. Наприклад, не було однаковості щодо робочих груп, громадських рад та протестів. Щоправда, і активіст_ки, і чиновни_ці часто згадували про ефективність особистого спілкування, у тому числі неформального, а також участі в спільних проєктах.

Взаємні очікування громадського сектору та органів влади

Усі представни_ці органів влади під час інтерв'ю говорили, що запит на співпрацю частіше йде від громадських організацій. Зокрема, од_на з респондент_ок зауважи_ла:

Тобто ГО коли звертаються — це найчастіше про те, що десь є якась проблема. І вони хочуть достукатися до влади, щоб або звернути увагу на конкретно цю проблему, в цьому місці, із цими людьми, чи з цими правопорушеннями, чи ще якимось, або звертаються в загальному, про проблему, я не знаю, відсутності моніторингу якості повітря, чи ще чогось. Тобто найчастіше це звернення про те, які є проблеми, і привернення уваги держави до їх вирішення.

До того ж, більшість респондент_ок не пригадували у своїй практиці, щоб вони відмовляли у співпраці представни_цям громадських організацій. Одна з чиновни_ць відзначи_ла, що вони відмовлять ГО тільки у разі, якщо пропозиція про співпрацю не буде конкретною та аргументованою.

Водночас, самі чиновни_ці відзначали, що органи влади рідко звертаються з запитом про співпрацю до ГО і не відповідають на такі запити. Серед причин, чому так відбувається, респондент_ки назвали ті фактори, які є перешкодами для співпраці і які вже згадувались раніше: низьку довіру до ГО, а також те, що не всі чиновни_ці вважають проблеми екології та зміни клімату актуальними. Водночас од_на з респондент_ок розказа_ла, що вони самі шукають ГО для співпраці по всій Україні, оскільки у їхньому місті екологічних/кліматичних організацій немає:

” Дуже часто виникає так, що ми спостерігаємо, а тоді звертаємося. Звертаємося просто, аби звертатися, нам щось потрібно, дивимося на їхні портфоліо, спостерігаємо, дивимося, чим вони займаються, які у них цілі, напрямки, ідеї. Спілкуємося із керівництвом, напевно, менше; більше з тим, хто є основними організаторами. Можемо поїхати на їхні заходи, подивитися, як це відбувається зсередини, тільки після того починати працювати із організацією.

Думки активіст_ок щодо питання про те, від кого частіше йде запит на співпрацю, різняться. Більшість говорили, що запит частіше йде від громадського руху. Причинами цього вони вбачають необізнаність органів влади про діяльність ГО загалом, упереджене ставлення до ГО через попередній негативний досвід або недовіру, пасивність органів влади.

” ГО є багато, є частина з них кишенькові, є... ну, не такі, що справді відстоюють інтереси громадськості, да? А... відстоюють інтереси якісь, скажімо, приватні. І таких організацій, на жаль, досить багато. І часто державні органи стикаються або з такими, або просто з нефаховими активістами, по суті, які, на жаль, не формують думки, не підкріплені дослідженнями, експертними знаннями.

”
Іноді видно легший контакт, бо не розбалувані великою кількістю звернень громадськості. А іноді, особливо там, де є проблеми, не дуже професійні активісти. Їх настільки засмучують (посміхнулась), що вони тоді значно гірше ставляться.

Декілька респондент_ок зазначили, що запит однаково йде з обох сторін:

”
З боку влади, на теперішній час, те що я спостерігаю сьогодні — влада зрозуміла, що це теж доволі ефективний інструмент взаємодії, їм простіше вступити в цей діалог. Тобто, на сьогоднішній день — десь збалансовано.

Од_на респондент_ка також зазначи_ла, що останнім часом запитів від органів влади стало більше:

”
...більшість випадків, коли саме громадськість приходить співпрацювати до державної влади, а не навпаки, але останнім часом, скажімо так, для репутації органів державної влади важливо показати, що в них є співпраця з громадськістю. Навіть оці громадські ради. Тобто це їм просто необхідно для галочки. Тому від них запит є теж.

Водночас, інш_а респондент_ка також відзначи_ла, що запит на співпрацю більше йде зі сторони органів влади:

”
Від органів влади більше йде. ГО, з того, що я бачу, вони не дуже прагнуть саме до співпраці. Вони швидше хочуть вирішувати якісь проблеми і вимагають, щоб влада їх вирішила, а не робити щось спільно, через брак ресурсів і компетенції. В принципі, у влади запит на співпрацю теж доволі завуальований, тому що є проблеми, які стоять перед міською радою. Якщо іноді звертаєшся до гро-

мадськості десь віддалено допомогти в цьому, часто це пов'язано із формальними причинами. Коли є вимога провести консультації. Наприклад, процедура стратегічної екологічної оцінки — хороший приклад того: формальних вимог до влади залучати до співпраці ГО. Реально, запит відбувається, коли є відома компетентна ГО, і є орган влади, який потребує компетентності цієї організації.

Загалом більшість активіст_ок відмічали, що погоджуються на співпрацю як з місцевими, так і з національними органами влади. Проте, існують деякі фактори, через які вони можуть відмовитися від такої співпраці. Деякі активіст_ки повідомляли, що вони відмовлялися у співпраці органам влади, якщо запит не зовсім співпадав з їхньою темою або ж якщо орган влади хотів, щоб ГО виконало за нього усю роботу:

”
Вони хочуть, що ви все зробіть, а ми скажемо, що це зробили ми. Ну так же не буває. Співпраця має бути з двох сторін. Коли ми щось робимо, вони теж щось мають робити.

”
Наприклад, в нас на Дні Енергії приходять раз на рік, і там кажуть, що проведіть якусь акцію. А весь інший час нас ігнорують, нікуди не запрошують...

А також, якщо співпраця є лише формальною для органу влади:

”
Або може бути пропозиція, що давайте зустрінемося, створимо робочу групу. І ти ходиш і бачиш, що ця робоча група формальна, і вона робиться просто для того, щоб вдавати якісь дії. Ніби в підтримання громадської діяльності. Ніби пропозиція є, але ця співпраця, вона не відповідає цінностям, вони не зацікавлені в тому, щоб рішення якихось... щоб ми почали реально бути залученими до якихось рішень.

Од_на з респондент_ок також говори_ла, що відмова на запит до співпраці з владою може бути через брак ресурсів організації, які, у свою чергу, влада не готова покрити:

”
Буває, просять зробити якийсь документ, а в нас на це немає спроможності. Ну таке буває, до речі, зворотнє, так. Коли органам влади треба якісь документи, наприклад стратегічні, кліматичні, екологічні чи енергетичні. І вони думають що ГО, якщо вона вже є, то вона може його зробити безкоштовно.

Інш_а респондент_ка також зауважува_ла, що ГО можуть не йти на співпрацю через недовіру до влади:

”
Я, чесно кажучи, не дуже з цим згодна, але я дуже часто чую від дуже активних, розумних активістів, що ні, ми не співпрацюємо, вони всі кидають, вони всі врут. Я не вважаю це конструктивним, тому що рішення юридично все рівно приймають органи влади. І крім того, кадри оновлюються, кадри стають молодшими. Тому і шансів вище...

Анкетування також містило питання щодо того, хто найчастіше стає ініціатор_ками співпраці між ГО та органами влади. Респондент_кам пропонувалося оцінити твердження «Яка зі сторін частіше ініціює співпрацю: громадський кліматичний рух чи органи влади?» за шкалою від 1 до 5, де 1 означає дуже рідко, а 5 — дуже часто. **Ініціативність органів влади була оцінена активіст_ками досить низько: переважна більшість з них вважає, що влада висловлює запит на співпрацю рідко або дуже рідко; узагальнений індекс ініціативності влади за їхніми відповідями складає лише 2,0. Свою ж власну ініціативність активіст_ки оцінюють дуже високо: половина з них обрала найвищий бал на шкалі із запропонованих — 5; узагальнений індекс ініціативності ГО за їхніми відповідями є удвічі вищим і складає 4,3.**

Серед представни_ць органів влади лише троє з 18 опитаних вважають, що влада ініціює співпрацю рідко або дуже рідко. **На думку управлін_иць, рівень активності щодо співпраці з боку активіст_ок, і з боку органів влади є приблизно однаковим:** узагальнені індекси ініціативності становлять 3,5 та 3,6 відповідно.

При цьому, свої шанси отримати відгук на свій запит щодо співпраці від органів влади активіст_ки оцінюють досить низько: за шкалою від 1 до 5, де 1 означає дуже малі шанси, а 5 — дуже великі, середній показник за відповідями активіст_ок становить лише 3. Шанси влади отримати відповідь від ГО опитані громадські активіст_ки вважають більшими: третина вважає, що вони дуже великі; середній показник за відповідями представни_ць влади становить 4,4. Посадов_иці бачать ситуацію більш позитивно: половина з них вважає, що шанси на відгук щодо запропонованої співпраці є високими для обох сторін.

На думку активіст_ок, що взяли участь в анкетуванні, їхньою основною мотивацією до співпраці із органами влади є адвокація прийняття рішення щодо політик, і лише потім — необхідність виконати вимоги донорів та/або міжнародних організацій, а також бажання підвищити статусність свого проєкту. Натомість представни_ці влади бачать цю ієрархію мотиваційних чинників обернено. На їхню думку, активіст_ками у першу чергу рухає необхідність виконати зобов'язання перед донорами, потім — бажання надати проєкту більшого статусу, і лише зрештою — адвокація проєкту .

Під час глибинних інтерв'ю учасни_ці громадського кліматичного руху теж говорили, що взаємодіють з органами влади, щоб пропонувати ефективні шляхи вирішення та адвокатувати прийняття рішень заради подальших змін:

”
Ну, по-перше, мене мотивує логіка, тому що громадський сектор не має юридично можливості приймати рішення по тим чи іншим проблемам. Тобто всі дороги ведуть до чиновника, бо він наділений всією владою. Тому без цього нікуди. Скільки би ти не виходив на

акції про адаптацію до змін клімату і заборону викопного палива, але якщо на державному рівні не буде прийнято рішення розвивати альтернативні джерела енергії і не буде зупинено субсидіювання видобутку вугілля, то ти можеш ходити на них безкінечно.

Тобто органи влади задають всі регуляторні і основні фінансові механізми до реалізації кліматичної політики. І це як би найбільш прямий шлях до того, щоб змінити ситуацію в країні.

Як ви оцінюєте, з якою метою зазвичай громадський кліматичний рух співпрацює з органами влади?

● На думку ГО ● На думку влади

Множинний вибір відповідей, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Щодо органів влади, то їхні представни_ці вважають, що до співпраці з громадськими організаціями їх у першу чергу спонукає можливість зробити свою діяльність партисипативною. Щодо того, чи є намагання зробити свою діяльність партисипативною свідомим прагненням чи виконанням зобов'язань, неможливо сказати достеменно. Половина опитаних також говорила про виконання вимог міжнародних організацій, набуття нових навичок та (експертних) знань, а також покращення суспільного сприйняття своєї діяльності як чинники, що спонукають органи влади до співпраці. Переважна більшість опитаних активіст_ок вважає, що у владі передусім йдеться про покращення суспільного сприйняття своєї діяльності, а також про виконання вимог міжнародних організацій.

Як ви оцінюєте, з якою метою зазвичай органи влади співпрацюють з громадським кліматичним рухом?

● На думку ГО ● На думку влади

Множинний вибір відповідей, N (активіст_ки) — 66, N (представни_ці влади) — 18.

Під час глибинних інтерв'ю частина посадов_иць зазначали, що мотивацією органів влади до співпраці з громадським рухом є підтримка і можливість донесення інформації до громадськості:

” По-перше, підтримка — це дуже важливо. І саме через ГО можна до населення донести те, що звичайно, виступом по радіо чи по телебаченні, чи на мітингу ти не донесеш. Тобто ти маєш в першу чергу переконати активну частину суспільства в тому, що ти робиш щось правильно.

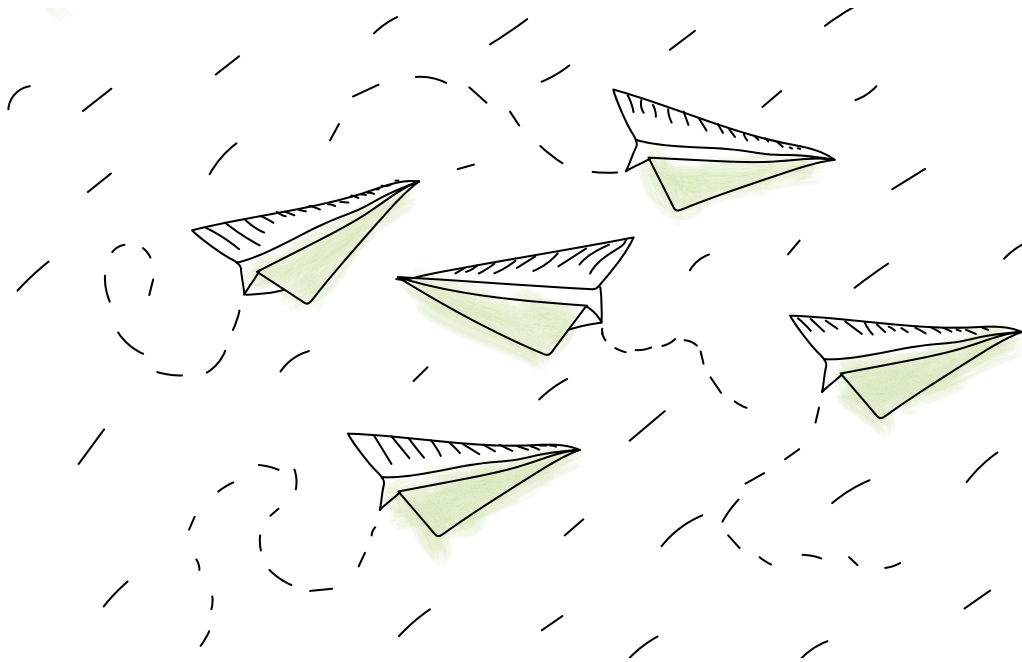
” Ну... вони хочуть мати таку підтримку. Вони розуміють, що те, який відгук вони отримують, первинний, на якісь пропозиції зі свого боку, отримують від ГО, тими з якими вони знаходяться в певній взаємодії, такий самий відгук вони отримують і від більш широкого кола учасників цього процесу і зацікавлених осіб.

Од_на з чиновни_ць також відміти_ла, що органи влади співпрацюють, щоб покращувати власну роботу:

” Щоб робити якомога більш професійно роботу... Тобто, виходить, що пілотні проєкти мають бути ініціативою з ГО, потім міська влада буде їх підтримувати. І таким чином вони зможуть бути реалізовані, так? О, це є найбільш здоровий крок.

Натомість, на думку деяких громадських активіст_ок, органи влади співпрацюють з ГО лише формально, для покращення власного іміджу або для виконання програми взаємодії з ГО.

Взаємодія всередині громадського сектору та органів влади

Половина активіст_ок, що заповнили анкету, говорять, що протягом останнього року було багато співпраці між кліматичними організаціями, проте проблемою залишається непоінформованість про роботу інших учасників руху. Щодо спільного бачення між кліматичними ГО в Україні думки розділилися: третина опитаних вважає, що воно є, ще третина — що його немає. Також третина повідомила і про наявність конфліктів всередині кліматичного руху.

Проблема непоінформованості про роботу одне одного є актуальною і для органів влади: як на думку самих представни_ць влади (з цим погодилась половина), так і з погляду з-зовні (так вважає третина активіст_ок). Проте, на думку активіст_ок, найкраще взаємодію всередині органів влади характеризує саме відсутність спільного бачення; натомість, серед управлін_иць з цим погодилися лише троє опитаних з 18. Третина активіст_ок також бачить конфлікти і між органами влади.

Загалом більшість респондент_ок під час інтерв'ю висловлювали думку, що співпраця у межах українського кліматичного руху є постійною та ефективною:

”
Українська кліматична мережа є прикладом дуже вдалим, саме мереж, об'єднань ГО, я би сказала, одна з небагатьох.

”
Ну все ж таки, кліматичний рух досить дружній і сильний, я би сказала. Я би на 4 з 5 оцінила.

”
Співпрацюємо, доволі активно, конкуруємо. Знову ж таки. Це відбувається фактично на постійній основі. Тому що немає навіть тижня, щоб не відбувся якийсь захід, на якому, наприклад, я не зустрівся з представниками інших ГО.

Активіст_ки повідомили, що у межах співпраці громадські організації проводять спільні заходи, формують коаліції, а також спільні позиції та звернення до органів влади, обмін інформацією та експерт_ками. У представни_ць громадського руху також були різні думки щодо характеру конкурентності в межах громадського сектору. Зокрема, одн_а респондент_ка вважає, що існує здорова конкуренція:

”
От так я сприймаю ситуацію у взаємовідносинах між ГО. Тобто це не агресивна конкуренція. Тобто всі роблять приблизно те саме, досягають трошки іншими шляхами, трошки іншими методами. Але від цього те питання, яким вони опікуються, тільки здобуває.

Натомість інш_а респондент_ка навпаки зауважи_ла, що всередині сектору існує конкуренція за ресурси:

Але мені здається, що конкуренція існує як в бізнесі, так і ГО конкурують між собою. Конкурують не тільки за ресурси, а і за... Ну так, якщо відносити до ресурсів людські ресурси, фінансові та інші... Це не дуже круто, тому що ринок не великий. Декілька тисяч людей, умовно, залучені до цього активно. І всі за них конкурують, замість того, щоб розвивати і розширяти розміри...

Також, попри постійну та тісну співпрацю, деякі активіст_ки зауважували, що іноді можуть виникати конфлікти та непорозуміння, а також відмінні погляди щодо цінностей:

Іноді здається, в одній сфері працюємо — і зовсім різні цінності співпраці, да. Це поки що проблема. Але це нормально, в нас громадянське суспільство ще дуже молоде...

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження показало, що більшість активіст_ок та представни_ць органів влади вважають, що можливості співпраці між ними за останній рік збільшились. Водночас, представни_ці кліматичного руху зазначали, що більш інтенсивною була співпраця з іншими організаціями громадянського суспільства, ніж з органами влади.

За результатами анкетування та глибинних інтерв'ю стало зрозуміло, що у співпраці між органами влади та громадським кліматичним рухом є низка перешкод. Зокрема, на думку активіст_ок, це низький інтерес та нерозуміння важливості екологічних та кліматичних тем зі сторони органів влади як місцевих, так і національних, корупція у місцевих органах влади, відсутність мотивації та закритість органів влади. Представни_ці органів влади, в свою чергу, відмічали не-

достатню кількість кадрів, які б могли забезпечувати співпрацю, а також брак фінансування громадських організацій. Як активіст_ки, так і чиновни_ці відмічали взаємну недовіру між громадськими організаціями та органами влади, а також відсутність налагодженої комунікації.

Попри наявні перешкоди, представни_ці як громадського руху, так і органів влади вбачають можливості для співпраці, які б можна було б розвивати у майбутньому. Зокрема, це спільні проєкти: залучення громадськості на етапі прийняття рішень, обговорення проєктів документів, спільна розробка політик, спільні дослідження тощо. Також і активіст_ки, і чиновни_ці наголошували на тому, що необхідно розвивати канали та способи комунікації одні з одними. Також деякі з активіст_ок та чиновни_ць зауважували, що в органах влади має бути окрема людина, яка буде відповідати за комунікацію та співпрацю у напрямку екології та клімату. Активіст_ки також зазначали, що участь у міжнародних проєктах, залучення коштів міжнародних донорів та проведення спільних інформаційних кампаній можуть сприяти співпраці. Од_на з чиновни_ць зазнача_ла як можливість державні грантові програми для громадських організацій.

За результатами дослідження також було виявлено найефективніші інструменти співпраці на думку представни_ць органів влади та громадського руху. Обидві сторони говорили про особисте, формальне та неформальне, спілкування як ефективний спосіб співпраці, за допомогою якого активіст_ки можуть напряду доносити свої ідеї до влади, а чиновни_ці мають можливість їх почути та допомогти. Також згадувалось про коментування документів та загалом залучення активіст_ок до розробки документів, меморандуми з органами влади, консалтингові послуги, які надають ГО, повідомлення за допомогою листів органів влади про проблеми на місцях.

